Октябрин 20-ч ӧӧнд | В. И. Ленин—Алдр Октябрьск социалистическ революцин вождь | Октябрин 20-ч ӧӧнд

Кӱмн ӓмтнд социализмӱр йовхднь ут гол хевлгъ татсн Алдр Октябрьск социалистическ революц мет иим революц урднь революцсин туудж уга бӓӓсмн. Октябрьск революциг Коммунистическ парть, В. И. Ленин толгъачта терӱнӓ ЦК омгшадж, бӱрдӓсн болдг.

Февралӓс октябрь кӱртл цагин эргц ик джанъгърта бӓӓсмн, политическ бӓӓдл цаньго хурдар хӱврдг билӓ, иим йовдл цагланьболн чикӓр, болджах ӱӱлдвриг хагълдж, холгъдж, терӱнӓс гарчах тодрха тӧрмӱд темдглхиг партӓс некдг бӓӓсмн. Тер бийӓнь Ленин ишлтӓ болн саг болдгар партиг болн кӧдлмшч классиг социалистическ революц диилльгънӱр кӧтлдж йовв.

В. И. Ленинӓ эн цагин эргцд кедж йовсн революционн кӧдлмшнь, цуг революционн бӓӓдл-джиргълнь мет, агъу ик теоретическ кӱчиг кӧдлмшч классин революционн ноолдд гардлгъна йилгъӱ политическ дамшлтла ирлцӱлдж келгънӓ ӱлгӱр бӓӓсмн.

В. И. Ленин, кен-чиги дорхнь ӱӱлдврин йовуднь сӓӓнӓр медлг, талдан улӓс илӓр, гӱӱнӓр ӧмик тӧрмӱдинь ӱздж, революцин цааранднн ӧсдж йовх ӱйн чик хаалгъснь темдглдг билӓ.

Баячудин йосиг дӓврлгъ келгъ болн пролетариатин нойллгъ гаргългъ бӱрдӓсн ӓӓрмӱдт Ленинӓ, болх ӱӱлдвриг ӧмнӓснь таадж медлгънӓ, олн-ӓмтиг эндӱ угагъэр диилврӱр уралан кӧтлдж йовдж чадлгъна агъу эв-аргънь ӱзгдсн болдг.

* * *

Социалистическ революцин джанъгърта болн даалгъврта цагмудин негнь—зертӓ-зевтӓ Октябрьск бослгъ келгъиг белддж кесн цаг бӓӓсмн. Июльск ӱӱлдврмӱд революц ӧсдж уралан делгрхд кӱврлт гаргъсмн. Хойр йосн бӓӓсн, баячуд ганцдан йос бӓрлгъэр сольгдсмн. Революцин уралан тӧвкнӱн хаалгъэр йовх аргъ уга болдж хуурсмн. Контрреволюцин ховлдж, бӓрхӓр седлгънӓс кӧлтӓ Ленин бултх, йосид ӱзгддж, медгддж кӧлддж чадшго зӧвтӓ болв. Шин тактик тодлдж гаргъх керг партин ӧмн зогсв. „Политическ бӓӓдлин тускар", „Лозунгсин тускар" гисн болн нань чиги статьястан Ленин партин гартнь июльск ӱӱлдврин хӧӧтк цагиг йилгъдж медж авх селм ӧгсмн, шинӓс гарсн цагин бӓӓдлд социалистическ революц диилхд, парть ноолдандан ямаран тӧрмӱд кӱцӓхинь, ямаран тактик олзлхинь бичдж заасмн. Революцин тууджлгч алдр тӧрмӱдинь ода болхла зертӓ-зевтӓ диилгч бослгъ келгъэр, зуг хагълдж кегдхмн гидж Ленин ӱзӱлв. Революц шинӓс деегшӓн ӧӧддж гархнь ӱӱлдврин цуг йовудас медгдж бӓӓнӓ, революц шинӓс тингдж ӧӧдлсн цагт зуг зертӓ-зевтӓ бослгъ кедж болхмн гидж Ленин партьд болн кӧдлмшч классд цӓӓлгъдж ӧгсмн. Кӧдлмшч класс баячудиг диилдж чадхднь герцан угагъэр иткдж бӓӓхӓн партин вождь келдж бичсн болдг.

Бултад, нуувчар кӧдлдж йовсн цагтан Ленин партин Централь Комитетин чледӱдлӓ бат залгълдд бӓрлг бӓӓсмн, эдӓнр дамджулад, партин VI-ч съездиг гардсмн. Съезд эврӓнь шиидврмӱдтӓн ленинск шин тактикиг батлдж, зертӓ-зевтӓ бослгъ кехмн гисн ленинск заавр авсмн.

Баячудин болн эднӓ элчнр — меньшевикӱд, эсермӱдин ишкдл болгънь кирцлдж хӓлгъӓд, революциг боорлдж алхар селӓд, эднӓ гаргъдг мектахинь цугтнь Ленин илдкдг билӓ. Август сард Корниловин ӱӱмӓн эклв гисн зӓӓнъг авад, Ленин партьд, терӱг цокдж хамхлхмн гисн ил-тодрха заавр ӧгсмн. Эн ӱӱмӓг хамх цокдж хуурулсн йовдл революцин шин ӧӧдллгън эклсиг ӱзӱлв. Энӱг Ленин ӧмнӓсь медж заадж келсмн. Иим цаг ирсн замд революцин гӱн ухата кӧтлврч Ленин партин болн кӧдлмшч классин ӧмн зертӓ-зевтӓ бослгъ кех тӧриг батта кевӓр тӓвсмн.

Зертӓ-зевтӓ бослгъ келгънӓ тактикин гол тӧрмӱдинь, энӱг кӱцӓх тодрха хаалгънь болн янзинь В. И. Ленин гатц урн кевӓр шинджлдж гӱӱдксмн. Бослгъ келгъиг политическ болн техническ халхарнь белдлгънӓ туск тӧрмӱдӓс онц чинртӓ нег чиги тӧр ӱлдӓлго Ленин гӱӱнӓр болн цуг делгӱ кевӓр бӓрмтглдж бичсмн. Кӧдлмшч классиг зер-зевӓр агсгх, революцин ӧлмӓд дӓӓнӓ церг орулдж авх, бослгъиг гардх органмуд гаргъх, Ӓрӓсигъэр бӱкллнь революцин зертӓ-зевтӓ чидлиг негдӱлх зура кех, иим болн нань чиги тӧрмӱд Ленинӓ гол оньгднь эн цагин эргцд туссмн.

Маркс болн Энгельс, зертӓ-зевтӓ бослгъ кехин тускар номлдж келсинь В. И. Ленин ӱӱдӓгч кевӓр цааранднь гӱӱдӱлсмн, кесг теоретическ шин юм немсмн. Терӱндӓн Ленин бослгъ кех газринь, цагинь, бослгънд таалмджта учринь шӱӱдж йилгъдж авхин тускар, олн-ӓмтиг бослгъ келгънӱр ӧӧрдӱлдж авч одх хаалгънинь заадж, энӱнӓ янзинь, бослгъна органсинь, энӱнӓ лозунгсинь, бослгъна партин гардврч нилчинь заадж бичсмн. Бослгън диилвр кӱцлгъэр тӧгслгън олн-ӓмтнӓ шунмгъагъас, ӧмнь гарчах тӧрмӱдӓн меддж авснас, бӱрдӓмджтӓ болдгас, нег ӱлӱ кӧдлмшч класс тиим болхла, энӱнӓ ӧлмӓнь олн-ӓмтн дунд ик болснас йилгърх зӧвтӓ гидж Ленин заадж келсмн. Бослгън диилхин ончта некврнь—бослгъиг белдӓд, гардж чадх марксистск парть бӓӓлгън мӧн гидж Ленин тоолдг бӓӓсмн. Парть угагъар, терӱнӓ ни-негн угагъар „бослгъ келгънӓ туск зураг олар хурдж кӱӱндсӓн бослгън болхин ӧмн кергтӓ белдвр ӧргӓр келгъӓн, терӱгӓн батта нуувча бӓрдж большго"—гидж Ленин темдглдж заасмн.

Зертӓ-зевтӓ бослгъ келгън гисн искусств болджана гидж Маркс Энгельс хойран заасиг Ленин цааранднь гӱӱдӱлӓд, 1917 джилин сентябрь — октябрь сармудт бослгъна тускар бичхлӓрн тодрха зокал гаргъсмн. Терӱндь ингдж келгдсмн:

а) бослгънила кеӓд чиги ивалхмн биш, бослгъ эклхлӓрн сӱл чилгч кӱртлнь уралан йовхан батар меддж авх кергтӓ;

б) йилгъгч газрт, йилгъгч цагт, чидл ик даву болдгар цуглулх кергтӓ, эс-гидж сӓн белдвртӓ болн бӱрдӓмджтӓ ӧшӓтн бослгъ кесн улсиг цокад хамхлх;

в) бослгън эклснӓ хӧӧт бийднь агъу кӱчтӓ кевӓр уралан йовдж ноолдх, эрхӓн уга дӓврлгъ кех кергтӓ. „Харслт келгън зертӓ-зевтӓ бослгъ келгънӓ ӱклнь болджана".

г) ӧшӓтиг гентки дӓврдж авх, энӱнӓ цергснь тару йовсн цагиг меддж авч олзлх кергтӓ;

д) ӧдр болгън, час болгън багъ болв чиги диилвр кӱцдг болх кергтӓ, эн кевӓр ягъад болв чиги ӧшӓтнӓс мӧнъкин даву болдж ӱзх.

Бослгънд диилвр бӓрхд энӱг альд кехинь чикӓр шӱӱдж йилгългънӓ тӧр ончта чинртӓ бӓӓсмн. Кӧдлмшч класс йосиг гартан авхин тӧлӓ ноолдлгъна тӧриг кӱцӓх газрнь ик-ик промышленн центрмӱд, тӱрӱн болдж хотл балгъсдуд болх зӧвтӓ гидж Ленин аш кев. Хотл балгъсд „цоклгъна нудрм" гидж агъу чидл хурахд Ленин гатц ик чинр ӧгсмн. Йилгъгч цагт болн йилгъгч газртнь тиим чидл бӓрх, ӧшӓтнӓс чидлӓрн йилгъӱ ӱлӱ болх зуг ганцхн дӓӓнӓ халхар кӱцвр бӓрдж болхин „закан" биш, энӱн деерӓн политическ халхар диилвр бӓрхин „закан" бӓӓсмн. 1917 джилин сентябрин дундурар хойр хотл балгъсд (Петроград болн Москва) олн-ӓмтиг бийӓн дахулдж чадх, ӧшӓтниг цокдж хамхлдж болх, йосиг гартан авад бӓрӓд бӓӓдж болх чидл революционн шунмгъа улст бӓӓнӓ гидж Ленин заасмн. Петроградт болн Москвад бослгън диилхд большевикӱд эн балгъсат даву чидлтӓ, политическ сӓн белдвртӓ бӓӓсмн.

„Йосиг нег газр Москвад болн Питерт гартан авад (эн хойран кен эклснь учрта биш, нам Москва чиги эклӓд бӓӓхмн) бидн гаршанго болн магъдлагън уга диилдж чадхвди" (Соч., 26 т., 3 халх.)— гидж Ленин сентябрин 12-14 ЦК-д, ПК-д, МК-д бичсн бичгтӓн заасмн.

Москван чинрнь агъу ик болдг болв чиги, ӱӱлдвр цааранднн ӧслгънь, ӧшӓтнӱр гол цоклгън Петроградт кегдхинь илдкдж медӱлв. „Северн областин Советмӱдин хургт орлцджах ӱӱрмӱд большевикӱдт"—гидж илгӓсн бичгтӓн октябрин 8-д (хуучна тоогъар), бослгън болхас 16 ӧдр ӧмн, бослгъна йилгъгч газрнь Петроград болх зӧвтӓ гидж Ленин бичсмн.

Петроградт эклсн бослгън тодрха бӓӓдл-йовдлас болн чидлӓс йилгърдж, цуг олн-нутгудар дӧнъ-нӧкд олх зӧвтӓ билӓ. Ӧшӓтнӓ ӧмнӓс, революцин фронтд резерв уга болхла, чидлӓн эс цуглулхла, йилгъӱ кӱчтӓ ӱӱлдвр кедж болшго бӓӓсинь Ленин сӓӓнӓр медлг бӓӓсмн. Петроградт эклсн бослгъиг орн-нутгудин онц-онц центрмӱд дӧнъкин тускар тодрха тӧрмӱд ӧмнь, Ленинӓ заврас иштӓгъэр, Централь Комитет тӓвсмн.

Цуг орн-нутгар белдлгъ кехмн гисн ленинск политикиг олзлагън, Коммунистическ партьд олн-ӓмтиг ӧргнӓр, шунмгъа кевӓр йилгъгч ӱӱлдвр йехд орлцулдж авч, чидлӓн баячудла ноолдлгъна фронтд чикӓр тӓвдж, энӱгӓн эвтӓ кевӓр олзлдж чадхиг ӧгсмн. Иим тактик ӧшӓтиг багъ гарутагъар диилдж болх эв-аргъ гаргъсмн. Контрреволюцин ӓӓль-мекниг илдкдж хамх цокдж, кӱцӓрӓн батлдж, уг сӱӱлднь диилвр бӓрхин тӧлӓ ноолдхднь ончта болсмн.

Зертӓ-зевтӓ Октябрьск бослгъиг белдӓд кехд, пролетарск революц диилхд 1917 джилин октябрин 10-д болн 16-д болсн ЦК-н тууджлгч заседаньс йир ик чинр зӱӱсмн. Эн заседаньс Ленинӓ гардврар кеглсмн.

Октябрин 10-д болх заседанӓс баахн цаг ӧмн Ленин Петроградт нуувчар ирсмн. Выборгск халхд нуувчин пӓтрт зогссмн. Октябрин 10-д болсн ЦК заседаньд йос авх тӧр хӓлӓгдсмн, энӱнд Ленин цагин бӓӓдлин тускар доклад кегъӓд, делкӓн болн дотр-дундин йовдлин тускар гӱн цӓӓлгъвр ӧгч, энӱнӓс гарчах тӧрнь кедӱ бис хурдн болдгар зертӓ-зевтӓ бослгъ келгънд белдлгън болджана гидж заасмн.

Политическ гардвр тетгхин кергт ЦК-н чледин тоогъас, В. И. Ленин толгъачта бюро 7 кӱӱнӓс сунъгъгдсмн.

Зертӓ-зевтӓ бослгъ кехин тускар ЦК-н гаргъсн шиидвр дотр-дундин болн делкӓн бӓӓдлиг гӱн научн кевӓр хӓлӓдж кегдсмн. Олн-ӓмтнӓ ик зунь Коммунистическ партиг дахх ухан-седклтӓ бӓӓснӓс иштӓ билӓ. Меньшевикӱдин болн эсермӱдин соглашательск политик ӱӱлдврин йовудт илдкгдснь тоод авгдсмн. Тер шиидвр авхд, кӱч-кӧлсчирин олна политическ организацд, йосна тӧлӓ ноолдлгъна орган болгч Советмӱдт, Коммунистическ парть ик-зу зӓӓгънь авчксн йовдл тулг болсмн. Олн-ӓмтнӓ некврнг тӧртӓн авлго, эдн бусго дӓӓг цааранднь кегъӓд бӓӓсӓр Цаг зуурин правительствин ӧмнӓс цергс дунд ик бурушулгън гарч йовх тоолгдсмн. „Цуг йосиг Советмӱдт!", „Газриг крестьянмудт!", „Производствд кӧдлмшчирин контроль тӓвхмн!", „Цуг олн-ӓмтнд тӧвкнӱн бӓӓлгъ ӧгхмн!"— гисн болн нань чиги Коммунистическ партин кесн дуудвр делгӱ тархагддж, кӱч-кӧлсчир

дунд ик ӧлма авсн йовдлас иштӓ бӓӓсмн. Тер шиидвр пролетариатд йосна тӧлӓ ноолдлгъндь кӱч-кӧлсч крестьянмуд дӧнъ-нӧкд болх, терӱгӓн эдн помещикӱдин ӧмнӓс бослгъ келгъӓрн ӱзӱлсмн гидж ицлгъна тоолвртагъар авгдсмн. Орн-нутгин бӓӓдлинь тӧвшӱн хеалгъин эв-аргъэр ясдж болшго болсн тӧлӓд тиим шиидвр авгдсмн.

Резолюциг ЦК-н чледӱд, Каменев болн Зиновьев хойрас бишнъкнь, цугтан зӧвтӓ гидж батлсмн. Эн хойр капитулянт болхла бослгън диилвртӓ болхмн биш, эн учрар учредительн хург кӱлӓхмн, тер хӱрт коммунистнр кӱчтӓ оппозиц болдж левый эсермӱдлӓ негдӓд, гардврин блок кегъӓд, мана программиг кӱцӓх гидж келцхӓсмн.

Октябрин 16-д болсн ЦК-н олн кӱн орлцсн заседанья октябрин 10-д ЦК-н заседанӓ авсн резолюциг кӱцӓхин кергт ямаран тодрха аш гарчахнь тӓвдж кӱӱндвр болсмн. Эн тӧрин тускар Ленин доклад кев. Октябрин 10-д ЦК-д авсн резолюциг умшад, делгӱ кевӓр батлдж цӓӓлгъвр энӱнд ӧгв. Эн заседаньд зуг Каменев болн Зиновьев, дакад давтдж, бослгъ кехин ӧмнӓс бурушулдж келцхӓв. Заговорщическ тактик бӓрдж бӓӓнӓт гидж эн хойр ЦК-г [illegible]шулсмн, октябрин 10-д ЦК[illegible] авсн резолюциг шинӓс хӓлӓдж хӱврӱлхмн гидж некцхӓсмн, „харслтин—кӱлӓврин тактик" парть авх зӧвтӓ гидж заацхасмн. Эн капитулянтст Ленин кӱчтӓ чанъгъ хӓрӱ ӧгсмн, бослгъ кехмн биш гидж келдгин хаджгърнь илдксмн.

ЦК-н олн кӱн орлцсн заседань Ленинӓ бичсн резолюциг батлдж авсмн. Резолюцлӓ Каменев болн Зиновьев зӧвшӓрсн биш. Тер резолюцд ингдж келгдсмн:

„ЦК-н резолюциг хург йосгъэр таасдж дӧнъндджӓнӓ, цуг организацсиг, кӧдлмшчирг болн салдсмудиг цугтагънь зертӓ-зевтӓ бослгъ кехд делгӱ [illegible]н чанъгъ белдвр кетн, энӱ[illegible] тӧлӓ Централь Комитетин гаргъджах центриг дӧнъндӓн бели болтн гидж дуудлджана, ЦК болн Совет болзгинь алдлго бослгъ кехд таасиджта цагинь болн олзта эв-аргънь заах гидж кӱцӓр иидджӓнӓ. (В. И. Ленин, соч., т. 26. 165 халх).

ЦК-н хаагъата заседаньд, бослгъиг гардх партийн центр сунъгъгдсмн, терӱндь чледӱд болдж Я. М. Свердлов, И. В. Сталин, А. С. Бубнов, М. С. Урицкий, Ф. Э. Дзержинский орсмн.

Октябрин 10-д болн 16-д авсн шиидврмӱдиг эвдж тесхин тӧлӓ ноолдснаснь партин дотр-дундин кӱӱндврт юмн эс кӱцдж[illegible]всӓ хӧӧт бийднь, Каменев Зиновьев хойр „Новая жизнь" гидг меньшевистск газетд большевикӱд зертӓ-зевтӓ бослгъ келгънӓ белдвр кеджӓнӓ гисн герчллгъӓн барлдж ӧнъгъс урвлгъ гаргъсмн. Эн капитулянтнрин гаргъсн йовдлиг Ленин ӱзглдго урвич гидж нерӓдӓд, эдниг цаг тӱдлго партин зерглӓнӓс гаргъхмн гидж некслн.

Октябрин 10-д болн 16-д болсн тууджлгч заседаньс деерӓн ЦК-н авсн шиидврмӱдинь, партин коллективн гардврч болгч Централь Комитет батта кевӓр болн хооран хӓрлтӓн угагъэр, зертӓ-зевтӓ бослгъ кех ленинск политическ татасиг кӱцӓдж йовхинь герчлсмн. Тер заседаньс Ленин революцин гениальн стратег бӓӓсинь ончлдж ӱзӱлсмн. Эврӓнь ухан седврӓн, зурагъан Ленин партин дӓӓч штаб ЦК-ар дамджулдж кедг, ЦК-н шиилврт хӱврӓгъӓд, цуг партин дурна тӧр болгъдж кӱцӓдг бӓӓсмн.

Бослгъ келгънӓ тускар Коммунистическ партин Централь Комитетд урдаснь диглӓд, батлад авчксн зура бӓӓсмн. Терӱнь Ленинӓ заврас иштӓ, энӱнӓ ЦК-д, партийн организацд илгӓсн бичгӱдӓр, ЦК-н, ПК-н болн Дӓӓнӓ-Революционн Комитетин чледӱдлӓ кесн кӱӱндврӓр гардвр авч кегдсн болдг.

Ошӓтнӱр гентки эклӓд, зӧрмгӓр, хооран хӓрлт угагъар дӓврлгъ кех зертӓ-зевтӓ бослгъна тодрха зура В. И. Ленин кедж ӧгсмн. Эн зураднь бослгъна тӧрнь, эн альд кегдхнь, энӱнӓ чидлнь, оперативн седврнь, кӱцврнь ягъдж тетгх эв-аргънь тодрхагъар йилгъгддж кегдсмн. Бослгъна тӧрнь: олн-ӓмтнӓ ӧшӓтн баячудин Цаг зуурин правительствиг кӧӧдж гаргъад, йосиг пролетариатин гарт авх. Бослгън болх газрнь—Петроград, энӱг гартан авлдж авхла революц цуг орн-нутгар диилхнь йилгърхмн. Бослгъна ах чидлмӱдинь—кӧдлмшчирин Улан гвардь, ӓӓрмин болн флотин революционн цергс (тӱрӱн болдж Балтийск флот, столицин болн энӱнӓ эргнд бӓӓх дӓӓнӓ революционн гарнизон, Финляндьд пӓтрт тӓвгдсн революционн полкс). Оперативн седврнь—дотрнь болн эргднь бӓӓх Улан гвардин отрядмӱдиг, революционн матросмудиг болн салдсмудиг негдӱлӓд Петроградур дӓврлгъ кех.

Зертӓ-зевтӓ бослгъ кех цагинь йилгъдж авлгън бослгъиг диилвртӓгъэр кех тактикд ик чинртӓ бӓӓсмн. Эн тӧриг таслх заамд партӓс ик гидгӓр бийӓн бӓрлгън некгдсмн. Чикӓр бослгъна цагинь шӱӱдж олдж авлгънас терӱнӓ диилврнь йилгърх бӓӓсмн. Удадхла, эс-гидж адгъхла, йилгълго тӱрвр гарх бӓӓсмн. Парть зерглӱ хойр талан ноолдсмн: правооппортунистнр цагин бӓӓдлӓс, ӱӱлдврин йовудас ард хоцрад, хордж-ӓӓснлӓ чиги; юм йилгъдж ӱзлго, адгъад уралан гӱӱцхӓдж левацк авантюризм гарснла чигн. Бослгъ кехин цагиг чикӓр йилгъдж авлгън гисн олн-ӓмтнӓ революционн ухан-седклинь, эдн бослгъ кехӓр лавта седджӓхинь дигтӓ чикӓр тоолсн деерӓн, ӧшӓтн тал хаджудь эвдрлгън, ӧмкрлгън гарчахинь бас тингдж тоолгън болджана гидж Ленин сургъсмн. Бослгъ кехин цагиг чикӓр йилгъдж авлгън гисн—эк татлгъиг эврӓнь гартан авч, ӧшӓтнӓс урд гарлгън болджана.

Бослгъ кехин цагиг чикӓр йилгъдж авлгън гисн—лавта диилх, энӱгӓн багъ гарутагъар болн ик ӧвдвр уга янзс олзлдж келгън болджана.

Ленинӓ заврар, Коммунистическ партин Централь Комитет, бослгъна цагинь йилгъдж авлгъарн чадлгъна йоста сӓн ӱлгӱр ӧгсмн. Цаг зуурин правительств партин центральн орган „Рабочий путь" гидг газетиг (тингхд „Правда" газет ингдж нерӓдгдлг бӓӓсмн) гардгнь уурулхар седсиг, эн контрреволюционн ишкдлин ӧмнӓс олн-ӓмтн дунд революционн ӱӱмӓн гарсиг бослгъ эклх докья кедж парть олзлсн болдг.

1917 джилин октябрин 24 асхн, нуувчин пӓтрӓсн ЦК-н чледӱдт бичсн бичгтӓн Ленин ингдж заасмн: „цагин бӓӓдлнь цаньго ик шаху болджана. Илӓс илӓр медглджӓхнь, ода бослгъ кехдӓн уладлгън, ӱкснлӓ ӓдл мет юмн болдж гарчана". Бослгъиг кехлӓрн Ленинӓ эн заврар ЦК гардвр кесмн.

Цаг зуурин правительств бослгъна тӱрӱлх аргъ, эврӓнь гартан эк татлгъиг авч чадх хаалгъ, Коммунистическ парть терӱнд ӧгсн юмн биш. Революцин цуг чидлнь хурдн болдгар кӧндрсмн. Пошт, телеграф, телефон, государственн банк болн нань чигниг, нег бу халгън угагъэр, кӧдлмшчирин Улан гвардин, революционн матросмудин болн салдсмудин отрядмӱд орулдж авсмн.

Бослгъна бӱрдӓгч чидлнь, энӱнӓ цоклгъч кӱчнь, эврӓнь зерглӓндӓн 50 мингъън член улс негдӱлсн коммунистнрин столичн партийн организац бӓӓсмн. Эдн бийӓн дахулдж Петроград болн энӱнӓ эргнин 25 мингъън ӱлӱ улан гвардейцнриг, Петроградск гарнизона 50-шаху мингъън салдсмудиг бас эн мет то Кронштадтин дӓӓнӓ морякӱдиг авч йовсмн. Эди цугтан „Диилхмн эс гидж ӱкхмн" гисн дуудвр дор йовдж, баячудин йосна ӧмнӓс ноолдхдан, кӱч-кӧлсчирин йос гаргъхин тӧлӓ, социализмин тӧлӓ ноолдхдан белн бӓӓсмн.

Партин Централь Комитетин шиидврӓр октябрин 24 асхн сӱӱлин нуувчин пӓтрӓсн гарад, бослгъна штаб—Смольный тал Ленин ирдж, энӱнӓс бослгъиг цааранднь гардсмн, ягъдж болдж йовхднь киидж орлцдж, кӱцӓхд тодрха заавр ӧгсмн.

Столицин гол болгч тактическ пунктсинь буладж авсн йовдл, бослгън диилхинь урдаснь йилгъдж гаргъсмн.

* * *

Алдр Октябрьск социалистическ революцин тӱрӱн болгч „Ӓрӓсӓн граждамуд тал" гисн Ленинӓ бичсн документиг, октябрин 25-д 10 час ӧргъэр, Дӓӓнӓ-Революционн Комитет талдан листовкс кедж барлдж гаргъсмн. Терӱндь ингдж келгдсмн:

Цаг зуурин правительств хольвлгдв. ..

Олн-ӓмтнӓ кӱцхин тӧлӓ ноолдж йовсн кергнь: цаг тӱдлго дӓӓг тӧгсӓдж, тӧвкнӱн бӓӓх бооца кех тӧр тӓвлгън, газриг помещикӱд эзлгъиг уурулх, производствд кӧдлмшчирин контроль тӓвх, Советск правительств токтах, эн керг кӱцхнь тетгдв.

„Кӧдлмшчирин, салдсмудин болн крестьянмудин революц менд болтха!" (В. И. Ленин. Соч., т. 26, 207 халх).

„Аврора" крейсерин радиостанцин радиотелеграф олзлдж эн дуудвр келдж тархагдсмн. Энӱнӓ учр-утхнь тингӓд цуг орн-нутгт илдкгддж медгдсмн.

Одрӓр 2 час 35 минутла бачмар цуглрсн Петроградск Советин заседанья Советин йосна тӧрмӱдин тускар Ленин доклад кесмн. Июльск ӱӱлдвр болсна хӧӧт бийднь нуувчин бишӓр Ленин шинъкӓн ӱг келджӓснь тер бӓӓсмн. Советин заседаньд Ленин ирсиг цуглрсн улс шуугдж альхан ташдж тосцхасмн. Революцин диилврин делкӓд тууджлгч чинринь заадж келӓд, уг сӱӱлднь социализм диилльгъӱр тер кӧтлдж одхмн гидж Ленин ицлгъ кесмн.

Октябрин 25(ноябрин 7) асхн 10 час 45 минутла Петроградт, Смольнд, Цуг Ӓрӓсӓн Советмӱдин II-ч съезд секгдсмн. Революцин гол тӧрнь—йос авх тӧр, съезд секгдхин ӧмн, Ленинӓ урднь темдглсӓр, зертӓ-зевтӓ бослгъ келгъэр йилгърдж таслгдсмн. Советмӱдин съезд Петроградск Советӓс, энӱнӓ орган болгч—Дӓӓнӓ-Революционн Комитетин гартас йосиг бий талан авсн болдг.

Ленинӓ кесн докладар Цуг Ӓрӓсӓн Советмӱдин II-ч съезд тӧвкнӱн бӓӓхин туск декрет авч, кӱӱнӓ газр буладж авгън угагъэр болн диилгдсн орн-нутгас алв авш угагъэр тӧвкнӱн бӓӓхин туск бооца кехмн гидж зарасмн. Эн декретд Советск государствин тӧвкнӱн бӓӓхин туск газад кергтӧрин политикин гол деесньгнь тингхд тӓвгдсмн.

Газрин тускар Советмӱдин съездин авсн ленинск декрет помещикӱдин газрин туск тӧриг революционн хаалгъэр хагълдж таслад, Ӓрӓсӓд крепостничествӓс ӱлдсн тоота кӱчтӓ цоклгъ кесмн.

Цуг Ӓрӓсӓн Советмӱдин II-ч съезд государственн шин янз—Советск Социалистическ государств токтасмн.

Цуг Ӓрӓсӓн Советмӱдин II-ч съезд тӱрӱн болгч Советск правительств—олн-ӓмтнӓ Комиссармудин Совет, Ленин толгъачта, гаргъсн болдг.

Алдр Октябрьск социалистическ революцин бӱрдӓгч болгч нилчӓн Коммунистическ парть диилвртӓгъэр кӱцӓснӓ учрнь, кӱч-кӧлсчирин ухан-седклинь кӱцӓр меддж авч, теднӓ сӓӓгънь хӓӓлгъиг хӓрлтӓн угагъэр кӱцӓдж, олн-ӓмтн шин общественн тосхлт гаргъхар седлгънӓ ноолдагънинь чадлдж-чидлдж гардсид бӓӓнӓ.

И. ПЕТРОВ.

Зимний дворецӱр дӓврдж орлгън. В. КУЗНЕЦОВИН зурсн зург.